

SĂNĂTATE
ȘI
CULTURĂ

Deși datând din anul 1946, **definiția sănătății** elaborată de experții **Organizației Mondiale a Sănătății** (O.M.S.) apare surprinzător de modernă. Într-adevăr, ea este o stare completă de "bine" din punct de vedere fizic, mintal și social și nu constă numai în absența bolii sau a infirmității. Această noțiune destul de vagă de "bine" este înțeleasă adesea ca percepția pe care o au diferite persoane asupra calității vieții lor, atât ca indivizi, cât și ca membri ai comunității. Trebuie precizat însă că această percepție depinde, într-o foarte mare măsură, de valorile și reprezentările simbolice admise sau validate într-un anumit grup social sau într-o anumită cultură.

Așa cum reprezentările culturale ale corpului omenesc, ale duratei vieții sau ale anumitor perioade ale existenței, ale bolii, invalidității sau morții sunt extrem de variabile, tot astfel se constată aprecieri individuale diferite privitoare la acțiune, la prevenție sau la terapeutică. Situații existențiale ca procrearea, nașterea, sexualitatea, sevrajul, suferința, boala sau moartea, de departe de a se rezuma la experiențe intime, sunt inseparabile de dimensiunile lor social-culturale. Într-adevăr, condițiile sanitare în care se înregistrează aceste diferite experiențe sunt adesea determinate de către obișnuințe și obiceiuri, mai mult decât de factori de ordin biologic sau mezoologic (de mediu). Astfel, diferite practici rituale imprimate de anumite religii sau tabu-uri alimentare impuse gravidei sau copilului nu se poate să nu exercite influențe negative asupra persoanelor respective. De asemenea, până nu de mult, marea nocivitate a tabagismului și dependența la care conduce acesta nu împiedica actul fumatului să fie, în general, acceptat de către opinia publică. În ce privește creșterea îngrijorătoare a morbidității prin boli cronice (cardio-vasculare, cancer, diabet etc.), acest fenomen nu poate fi înțeles decât dacă este pus în relație fide condiționare cu răspândirea unor noi modele ale stilului de viață și a unor noi obiceiuri alimentare.

Pentru reducerea mortalității materne și infantile, promovarea planificării familiale și a contracepției, combaterea bolilor cu transmitere sexuală, ameliorarea alimentației și nutriției, utilizarea rațională a serviciilor de sănătate, integrarea socială a persoanelor cu handicapuri fizice sau mintale, combaterea violenței sub toate formele ei este necesar să se acționeze asupra comportamentelor, mentalităților și stilului de viață, individual sau comunitar.

De aceea, atât subsistemul sanitar cât și cel cultural trebuie să rețină informațiile menite să permită intervenția lor în reglarea problemelor sociale și culturale care contribuie la promovarea și asigurarea sănătății. Scopul acestor acțiuni este acela de a influența fiecare comunitate în sensul adoptării unui stil de viață sanogen, în conformitate cu condițiile sale concrete, sociale, culturale și economice.

Politicile de sănătate, inclusiv programele educaționale nu vor putea fi eficace decât dacă ele se vor întemeia pe așteptările celor interesați, pe experiența lor în materie de sănătate, pe prioritățile lor și pe constrângerile la care sunt supuși. Prin urmare, pentru asigurarea participării active și conștiente a comunității, acțiunile de sănătate trebuie să se bazeze pe ceea ce știu și ceea ce vor populațiile, pe măsurile pe care acestea sunt dispuse să le sprijine pe termen lung. De asemenea, este necesar obținerea cooperării membrilor respectați, cu prestigiu al comunității.

Trebuie subliniat faptul că, de-a lungul timpului, s-a acumulat o bogăție de cunoștințe empirice în materie de plante medicinale, constituindu-se astfel un patrimoniu care trebuie recunoscut și conservat, în măsura în care el face parte din moștenirea culturală și științifică a comunității.

În cadrul **Deceniului Națiunilor Unite** pentru dezvoltare culturală, UNESCO a stabilit pentru anul 1996 tema **"Cultură și sănătate"**. În acest cadru a avut loc o conferință internațională OMS/UNESCO la Chiang Rai (Tailanda), în cadrul căreia s-au analizat realizările obținute pe plan mondial și s-au schițat noi axe de cooperare pentru ca sănătatea și cultura să se poată dezvolta solidar, pentru binele tuturor popoarelor și tuturor țărilor.

Prof. dr. René DUDA

"Pentru opera lui Luca trebuie să ai antene speciale"

-Cum ați privit, cu ochiul dumneavoastră critic, serbarea Centenarului Ion Luca?

-Cred că, cu un fericit amestec de curiozitate, ca să văd, în sfârșit, succesul celor ce și-l revendică, cu un sentiment de duioșie, date fiind sentimentele mele față de Ion Luca, cu un sentiment de bucurie, pentru un nou pas al culturii românești, cu un sentiment de speranță, pentru că acesta e departe de a fi un bilanț, trebuie să fie mai degrabă un început care se întemeiază pe un prim bilanț, și, de asemenea, cu un sentiment de foarte adâncă prietenie pentru toți cei care au realizat acest Centenar Ion Luca și pentru toți cei care au participat la el.

-Ce credeți că s-a făcut și, mai ales, ce nu s-a făcut pentru această aniversare?

-Față de acum zece ani, când ne-am întâlnit la Bacău și ne-am propus să sărbătorim împreună acest Centenar, cred că s-a făcut mai puțin decât credeam noi atunci. Ne gândeam la o ediție completă sau aproape completă a operei dramatice Ion Luca, ne gândeam chiar la o ediție critică, în zece ani credeam că s-ar fi putut face, ne gândeam la mai multe piese jucate. E adevărat că ne făceam aceste iluzii și în plină epocă socialistă, în care totuși ne permiteam să fim optimiști, dar venind și acești ultimi cinci ani, cu

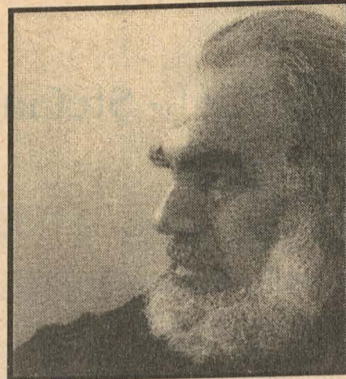
declinul economic general al țării noastre, în mare măsură se și justifică de ce nu au putut fi atinse toate aceste obiective. Dar sperăm că în foarte scurtă vreme va fi realizată nu numai opera scrisă, care să-l reprezinte, dar și casa memorială, care, în sfârșit, să fie deschisă pentru cei care vor să o viziteze.

-Dumnevoastră sunteți printre puținii care i-ați făcut un portret în cartea de memorii, care l-ați descris aproape în lumina lui. Cine credeți că ar putea să facă această ediție critică?

-În orice caz, poate să o facă numai un om de meserie. Cred că trebuie să o facă un critic de literatură, dublat de un critic dramatic, pentru opera lui Luca trebuind să ai antene speciale, antene complete, vreau să spun. N-aș putea să dau nume la ora actuală, mi-e foarte greu să dau nume, nici nu am avut vreme să mă gândesc, însă trebuie făcută cu foarte multă seriozitate. Deci, o ediție critică îngrijită dacă nu de un autor, atunci de doi-trei, care să alcătuiască o echipă.

-În "Rotonda plopilor aprinși" consemnați că ați reține cinci-șase piese ale dramaturgului, demne de orice antologie a teatrului românesc. Dacă dumneavoastră ați face o ediție Ion Luca, la ce anume v-ați opri?

-Din cele deja tipărite, neapărat aș cita titlurile "Salba Reginei", "Femeia Cezarului", "Năframa iubitei", "Javra pământului",

INTERVIU

"Rachierita", "Alb și negru", "Morisca". Cred că va trebui tipărită și "Neliniștea Doamnei" și, de asemenea, "Chiajna".

-Ați avut răgazul să vă uitați pe antologia de texte religioase scoasă la Bacău?

-Numai peste titluri, deocamdată, dar cred că este reprezentativă pentru un Luca necunoscut chiar și mie. El îmi vorbea despre unele conferințe ale lui și îmi vorbea și de discursul care l-a ținut cândva în parlament, ca deputat în partidul lui Averescu, dar nu am avut prilejul să le citesc. Nici el nu mi le-a dat și nici eu nu i le-am cerut, așa că voi citi cartea cu un foarte mare interes și vă felicit că ați avut inițiativa de a o tipări.

Cornel GALBEN

P.S.: Scurtul dialog pe care-l propunem acum cititorilor a avut loc la Vatra Dornei, în noiembrie 1994, și a rămas, prin voia hazardului, răstăcit pe o casetă de reportofon. Cum, între timp s-au împlinit 25 de ani de la moartea dramaturgului, marcați doar prin premiera piesei "Femeia Cezarului", pusă în scenă la Teatrul Bacovia, credem că el e încă actual și că ar trebui să dea de gândit celor ce au datoria de a valorifica moștenirea literară a controversatului scriitor care a fost Ion Luca

SCENA

FEMEIA
CEZARULUI

Sfârșitul anului 1997, când s-au împlinit 25 de ani de la stingerea dramaturgului Ion Luca, ce și-a legat puternic numele de Bacău, a însemnat la Teatrul Bacovia continuarea împlinirii unei datorii de onoare față de ilustra operă a nedreptății autor. Premiera spectacolului cu piesa FEMEIA CEZARULUI, una dintre capodopere și realizare de suflet pentru Ion Luca, a fost încredințată regizoarei Doina Zotincă, care, la început de carieră, a primit un adevărat vot de încredere și speranță. Este o certitudine că ea a abordat provocarea cu încredere și aplomb, cu o anumită prospețime a asumării dramatice. Ceea ce i s-a propus nu a fost nicicum un demers comod, în primul rând fiindcă textul, ca și opera din care face parte, ba chiar și omul care le-a creat, ridică probleme fundamentale în perspectiva actualității.

Formația culturală complexă a dramaturgului (să nu uităm că el a fost doctor în teologie, filosofie și drept, desfășurând activitate ca preot, profesor, avocat și chiar parlamentar, autor jucat cu succes și premiat înainte de al doilea război, fiind "uitat" cu multă pricepere după) a făcut din teatrul său unul erudit, ce pune în mișcare un bogat angrenaj de idei, ca și conotații teoretice de anvergură. În FEMEIA CEZARULUI, dramă istorică ce prezintă confruntările dogmatice creștine așa cum acestea aveau loc în Imperiul Bizantin de la 431 după Hristos, un eșafodaj de idei, precepte și interese profund omenesci se confruntă pe scena istoriei la curtea Împăratului Teodosie și conduc pe un drum ce rămâne indubitabil la discreția transcendenței.

Există în text o dantelărie pedantă de argumentare teologică, asupra căreia punerea în scenă a trebuit să opereze un decupaj necruțător, evident în linia fluidă pe care regizoarea a conferit-o partiturii. Noua curgere a construcției avea nevoie însă de o altă accentuare, pe care registrul psihologic al piesei originale o sugerează destul de limpede. Nu la fel de

clară este respirația de intensitate a reprezentației. Momente de maximă determinare pentru cursul evenimentelor sunt tratate cu indiferență tipică a vreunui "om aproximativ" de azi. Fiindcă, în ciuda oricăror rezerve, sensul forte al textului subliniază caracterul profund uman, carnal aș zice, al edificiului de idei, dar și evidența hotărâtelor neatârni a acestora de zadarnice condiționări pe care oamenii încearcă să le instituie în forma chipului cioplit. Că ideile supraviețuiesc actului uman singular al cugetării, loc comun ce l-a torturat cu siguranță pe doctrinari ce odinioară l-au redus la singurătate pe Ion Luca. În definitiv, piesa reprezintă o strălucită demonstrație a manierei în care ne tăiem filosofii și ideologii după faptele și măsura noastră, ba mai mult, am vrea ca ceilalți să ne îmbrățișeze punctele de vedere, pentru ca astfel să ne îmbătăm conștiința cu acordul lor presupus.

Pentru ca voinea să curgă, dar și fiindcă spectacolul mai trebuie uneori silit să asume experiențe culturale ieșite din normă, transfigurări ale senzației cotidianului invadator, sala a fost revendicată cel puțin parțial drept spațiu de joc al omenescului etern. O mare parte a acțiunii s-a desfășurat în loja oficială (spațiu adulterin, dar și, ironie a soartei, tribună a fetei imperiale) și prin pasaje de acces din sală, opțiune încununată de succes doar parțial și care ar fi avut mai mult efect într-un sezon mai cald.

Noua gândire a mișcării hiperscenice, care a sugerat intrarea în atmosferă prin (ex)starea fundamentelor primare ale unei sensibilități de natură religioasă, a antrenat într-un carusel dur limitele profesionale (care, în cazul actorilor, sunt adesea și fizice) ale protagoniștilor. S-a văzut astfel cu mare claritate că mai e de lucrat la retorica spectacolului, că vocea e un instrument de mare complexitate, ale cărui acorduri se finalizează în adevărate bătălii cu sinele.

Într-o veritabilă atmosferă de catedrală estetică, cu decoruri simple și foarte sugestive, concepute de Cristina Ciobanu, cu o muzică ce unește fericit timpuri incantatorii și modernitate, încălcând consemnele monotoniei sonore care ne-a mai deranjat până aici, solemnitatea clipei de rostire a actorului nu e, aproape fără excepție, suficient pusă în valoare. O mare parte din greutatea jocului ar trebui să vină tocmai din energetismul discursiv, iar aceasta se vede în primul rând în confruntarea motrice a desfășurării dramatice, dintre Eudochia, soția adulteră a

împăratului, interpretată de Anca Bucșă, și Pulheria, sora autoritară a acestuia, concretizată în jocul Doinei Iacob. Dacă la nivel corporal, tensiunea se instituie convingător, duelul discursiv mai are de crescut la capitolul finețe a nuanțelor.

În rolul lui Teodosie, Violel Baltag, joacă convingător balansul ezitant în cumpăna dintre cele două femei. Destinul actorului, ca și al personajului, pare să fie vitregit de răsturnarea prea abruptă a situației, nedreptățit de ritmul aiuritor în care deznodământul îl aruncă în figurație.

De un rol important, covârșitor, are parte Despina Priscaru în poziția prezicătoare, echivalentă corului din tragedia antică. Ea trebuie să facă și să desfacă printr-o forță lăuntrică, ascunsă sub aparentele seninătății ataraxice, toate țele spectacolului. De aceea, oboseala pare să-și spună cuvântul asupra prestației sale, totuși emoționante.

Două roluri, aparent secundare, au pentru Ion Luca semnificația anonimelor majore: este vorba despre Eufimia, cu Ioana Drangă, reușind să-i nuanțeze pasajul de la inteligență la înțelepciune, și Candidian, interpretat de Tibi Ioniță, bărbatul care trebuie să fie prezent mai mult decât logos. Prin ele descoperim un alt conflict marcant al piesei, războiul de voințe dintre cei ce vor să facă istoria și cei ce i se supun sau nu.

Dintr-o asemenea perspectivă, Stelian Preda realizează un Maximian interesant, capabil să se sustragă autorității lumesti a celor trecătoare. Gheorghe Doroftei, în rolul Nestorie, convinge prin fermitate, dar e constrâns de mângâierea poziției destinate. Florina Găzdaru joacă convingător rolul Pelaghiiei, deși la nivel gestual se lasă furată, ca și Ioana Drangă, de inerția unor gesturi desemnificate prin abuz. Cât despre Adrian Găzdaru, interpretul rolului Paulinus, el evoluează pe o unică postură marțială, mai puțin convingător în celelalte registre.

Spectacolul ar fi suferit mai puțin de grabă, dacă episodul de teatru în teatru, intercalat într-un mod la fel de confuz ca și fabula sa, ar fi fost redus la dimensiunile cuvenite. Remarcabile sunt costumele Cristinei Ciobanu, deși distonează ușor cu ansamblul, dar colorează concretetea dintre lumină și umbră. Iar concluzia e o convocare fericită lansată spectacolului.

Daniel-Ștefan POCOVNICU